

Dvije decenije izgradnje demokratskog društva: **nasljeđe LDA Mostar**

**„Dvije decenije izgradnje
demokratskog društva:
nasljeđe LDA Mostar“**

NASLOV PUBLIKACIJE

„Dvije decenije izgradnje demokratskog društva: nasljeđe LDA
Mostar”

IZDAVAČ

Agencija lokalne demokratije Mostar (LDA Mostar)
Fra Ambre Miletića 30
88 000 Mostar
Bosna i Hercegovina

GRAFIČKO OBLIKOVANJE

Adrian Memaj

Umnožavanja i besplatna distribucija publikacije dozvoljeni su
uz pismeno odobrenje izdavača. Nije dopušteno mijenjanje bilo
kojeg dijela sadržaja publikacije.

Mostar, novembar, 2024.

SADRŽAJ

O LDA MOSTAR	5
UVODNA RIJEČ	7
LDA MOSTAR U BROJKAMA	8
I. POGLAVLJE - DOBRO UPRAVLJANJE	9
II. POGLAVLJE - UČEŠĆE GRAĐANA	19
III. POGLAVLJE - AKTIVNI MLADI	31
LDA MOSTAR U NADZORNIM I SAVJETODAVNIM ULOGAMA	43
MREŽE I DONATORI	45

O LDA MOSTAR

Agencija lokalne demokratije Mostar (LDA Mostar), od svog osnivanja u novembru 2004. godine, djeluje kao lokalno registrovana, neprofitna, nevladina organizacija, uz podršku svojih partnera, te u saradnji s drugim Agencijama i Evropskom asocijacijom za lokalnu demokratiju (ALDA). Upravo ova saradnja, kako na lokalnom tako i na regionalnom nivou, omogućila je brojne aktivnosti i projekte korisne za razvoj lokalne zajednice i njeno uključivanje u procese na regionalnom nivou.

NAŠA MISIJA

„Zajedno s aktivnim građankama i građanima, LDA Mostar gradi uspješne zajednice, unaprijeđuje deliberativnu demokratiju i podstiče dobru upravu.”

NAŠA VIZIJA

„Vjerujemo u društvo jednakosti i uključivosti.”

LDA Mostar je statutarni član Asocijacije agencija lokalne demokratije (ALDA) (Strasbourg / Francuska), suosnivač je Balkanske mreže za lokalnu demokratiju (BNLD), te ima podršku osnivačkog partnerstva kojeg čine Gradovi i Regije Evrope, među kojima je i Grad Mostar kao partner domaćin. Ovo partnerstvo je ozvaničeno potpisivanjem [Partnerskog sporazuma](#) u Mostaru 22.11.2004. godine kada je LDA Mostar inaugurirana.

NAŠ PRISTUP

- Zagovaramo dobro upravljanje, saradnju i učešće građanki i građana i jačamo kapacitete organizacija civilnog društva i vlasti s ciljem doprinosa razvoju uspješnih zajednica.
- Potičemo saradnju između donosioca odluka, organizacija civilnog društva i građana kroz deliberativne participativne procese s ciljem stvaranja demokratskog društva jednakosti i uključivosti.
- Podižemo svijest o nedovoljno zastupljenim i marginalizovanim grupama kako bi se podstaklo njihovo aktivno učešće u izgradnji ravnopravnog i inkluzivnog društva.
- Podstičemo političke, ekonomske i društvene reforme u oblastima demokratije, vladavine prava, ljudskih prava i ekonomskog razvoja kako bi se uskladile sa standardima i politikama potrebnim za pristupanje EU.
- Doprinosimo rješavanju društvenih i ekonomskih nejednakosti koje pogađaju mlade promovisanjem različitosti i inkluzije, kreiranjem mentorskih programa za obrazovanje i razvoj vještina, pružanjem pristupa resursima i mogućnostima.

NAŠE DJELOVANJE

Kroz participativne metode i decentralizovanu saradnju provodimo projekte i akcije u područjima:

- Dobro upravljanje
- Građansko učešće
- EU integracije
- Ljudska prava
- Rodna ravnopravnost i inkluzija
- Podizanje svijesti o podzastupljenim i marginalizovanim grupama
- Učešće mladih
- Pomirenje
- Neformalno obrazovanje
- Javni prostori i javni diskursi
- Ekonomski razvoj i održivost
- Međukulturalni dijalog i kulturno naslijeđe
- Migracije
- Okoliš

Godina osnivanja

2004.

Sjedište

Mostar

Bosna i Hercegovina

Trenutni broj
zaposlenih

7

Broj stalno zaposlenih
kroz 20 godina

30

Broj angažovanih vanjskih
saradnika kroz 20 godina

2.000

UVODNA RIJEČ

DŽENANA DEDIĆ

Direktorica Agencije lokalne demokratije
Mostar

Dvadeset godina rada u lokalnim zajednicama na izgradnji demokratije je bio proces učenja za sve nas, kako za LDA Mostar, tako i za građane i građanke. Brojne definicije demokratije tvrde da je demokratizacija spor proces, a mi smo se i u praksi uvjerali da tako uistinu jeste.

Agencije lokalne demokratije na Balkanu počele su svoju misiju još u vrijeme rata 90-th koji je ujedno značio i raspad jednog društva i stvaranje novih. Uz teške lične traume, formiranje novih država na porušanim temeljima i različitim društveno-političkim vizijama, Agencije lokalne demokratije na Balkanu nisu imale nimalo lagan zadatak, a on je bio stvaranje društva sa jednakim pravima i mogućnostima za sve. LDA-ovi su '92 osnovani na inicijativu Kongresa lokalnih i regionalnih vlasti Vijeća Evrope kao podrška programu jačanja lokalne demokratije, poštivanja ljudskih prava i održivog razvoja.

LDA Mostar je sa svojim radom krenula 2004. godine kao jedanaesta osnovana Agencija, te je imala poprilično utaban put u smislu organizovanja i jasne misije. Međutim, njeno djelovanje u gradu Mostaru je bilo sve, samo ne kretanje po utabanom i sigurnom putu. Podijeljena lokalna zajednica opterećena ličnim i kolektivnim traumama, različitim vizijama daljeg razvoja i uređenja, te stalnim prijemorima na socijalnoj i političkoj sceni, bila je daleko od povoljnog okruženje za nesmetan rad jednog udruženja čija je misija uspostava demokratskog društva. Istina, okruženje nije bilo lagodno, ali izazovno i poticajno zasigurno jeste. A nama je taj izazov bio dovoljan poticaj da ustrajemo za sve one koji u ovom gradu žive, rade, uče i odgajaju buduće generacije. Za one koji istinski zaslužuju da žive u sigurnom okruženju, poticajnom za rast i razvoj. Upravo za građane i građanke ovoga grada vrijede svi uloženi naponi. Toga smo posebno svjesni sada, nakon 20 godina prisustva, ne samo u gradu Mostaru nego i u

brojnim lokalnim zajednicama Bosne i Hercegovine, ali i u lokalnim zajednicama regiona gdje smo bili prisutni kroz svoja partnerstva.

Iza nas je više od 120 realizovanih projekata, preko 800 izgrađenih partnerstava, nebrojeno mnogo organizovanih događaja, stotine hiljada korisnika, učesnika, saradnika i prijatelja koji su sa nama radili, te donatora koji su podržali naš rad. Svoje smo djelovanje kanalizovali kroz različite tematske oblasti, aktivno uključujući sve kategorije društva, ali uvijek sa jednim ciljem, da potaknemo građane na aktivizam, a lokalne vlasti na otvorenost i spremnost za prepoznavanje problema i potreba zajednice. A kako bi cijeli ovaj proces bio i moguć, dugogodišnjim radom sa lokalnim samoupravama zagovarali smo ažurisanje i stvaranje stalnih mehanizama za obezbjeđenje kontinuiranog i kompetetnog uključivanja građana u procese odlučivanja i kreiranja politika.

Svi mi, kako lokalne vlasti i organizacije civilnog društava, tako i građani i građanke, imamo jednaka prava, ali i odgovornost i obavezu doprinosa izgradnji zajednica u kojima živimo. Tek kada shvatimo važnost korištenja demokratskih mehanizama u svakodnevnom životu, demokratija će postati kultura življenja našeg društva kao cjeline. Više uspješnih i prosperitetnih lokalnih zajednica u konačnici znači i stvarni globalni napredak.

Prvih 20 godina posvećenosti radu i odanosti viziji društva jednakosti i uključivosti, izgradilo nas je dovoljno da sa odgovornošću možemo preuzeti mnogo ozbiljnije zadatke, te biti podrška svima kojima je potrebna, ali i iskusan partner onima čiju podršku tražimo.

I dalje vjerujemo da samo zajedno uz istinsku saradnju i razumijevanje možemo graditi zajednice ugodnog življenja i pravednije društvo.

85%

naših donatora reinvestira u naš rad što dokazuje da smo pouzdan i efikasan partner.

Realizovali preko

4.5 milijuna KM

grant sredstava kroz **120** projekata uz podršku međunarodnih i lokalnih vlada, institucija i organizacija.

Uključili

200.000+

donositelja odluka, predstavnika OCD-a i podzastupljenih i ranjivih grupa.

Sarađivali s

800+

partnera uključujući lokalne i međunarodne organizacije i institucije

Podržali

100+

OCD-a u izgradnji aktivnijih i inkluzivnijih zajednica u iznosu većem od

600.000 KM

Ojačali kapacitete

15.000+

predstavnika lokalnih samouprava i OCD-a kroz

300+

treninga i edukacija

Uključili

100.000+

mladih u aktivnosti edukacije, jačanja vještina i razmjene.

Dali stručni doprinos na

200+

dogadaja usmjerenih na jačanje demokratskih procesa.

Producirali

150+

publikacija o temama značajnim za jačanje demokratskog društva.

I. POGLAVLJE

DOBRO UPRAVLJANJE

Promovisanje dobrog upravljanja i jačanje lokalnih vlasti na putu za evropske integracije

LDA Mostar je predana unapređenju dobrog upravljanja na lokalnom nivou kroz jačanje kapaciteta lokalnih samouprava, kako administracije, tako i legalno izabranih predstavnika lokalnih vlasti. Naši naponi su u skladu s težnjama Bosne i Hercegovine za integracijom u Evropsku uniju, koje zahtijevaju jake, transparentne i odgovorne lokalne institucije koje mogu efikasno implementirati standarde i politike EU.

Izgradnja kapaciteta je jedan od važnih temelja našeg rada. Kroz prilagođene programe, obuke, radionice i savjetodavne usluge, osnažujemo javne službenike i javnu upravu sa znanjem i vještinama potrebnim za poboljšanje efikasnosti, transparentnosti i pružanja usluga građanima. Pružanjem alata za bolje upravljanje, LDA Mostar podiže sposobnost upravljanja javnim resursima, poticanja ekonomskog razvoja i stvaranja inkluzivnih zajednica.

Ključni aspekt našeg rada je stvaranje pogodnih preduslova za omogućavanje funkcionisanja mehanizama za učešće građana u donošenju odluka. U skladu sa EU principima demokratskog upravljanja, zalažemo se i pomažemo u uspostavljanju platformi koje omogućavaju građanima da se na smislen način angažuju sa svojim lokalnim predstavnicima. Promovišući kulturu građanskog angažmana, LDA Mostar njeguje veću odgovornost i povjerenje između lokalnih vlasti i zajednica kojima služe.

Konačno, naš rad doprinosi izgradnji otpornih lokalnih institucija koje ne samo da bolje odgovaraju na potrebe svojih građana, već su i u boljoj poziciji da podrže put Bosne i Hercegovine ka punopravnom članstvu u EU. Kroz našu stručnost u izgradnji kapaciteta i procjeni upravljanja, LDA Mostar nastavlja igrati ključnu ulogu u oblikovanju djelotvornog upravljanja usmjerenog na građane.

POSTAVLJANJE TEMELJA ZA DUGOROČNE PROMJENE I UNAPREĐENJA U BiH

GORAN KUČERA

Stručnjak za javnu upravu / Pravni savjetnik i voditelj
komponente USAID/BiH aktivnosti e-uprave /

Dobro upravljanje u javnoj upravi predstavlja temelj održivog institucionalnog razvoja i ključni je aspekt za integraciju Bosne i Hercegovine u Evropsku uniju. U suštini, dobro upravljanje podrazumijeva transparentnost, odgovornost, efikasnost i participativnost, čime se osigurava da vlasti djeluju u interesu građana i zajednice u cjelini.

Ovaj koncept obuhvata sve aspekte upravljanja – od lokalnog do državnog nivoa – i zahtijeva duboku posvećenost reformama koje će poboljšati funkcioniranje institucija, povećati povjerenje građana, te unaprijediti proces donošenja odluka. Za BiH, usvajanje ovih principa ne samo da predstavlja

put ka modernizaciji upravljačkih struktura već i nužan preduslov za napredak na putu ka članstvu u EU. Moderne i otporne institucije su nužne za stabilnost, ali i socijalni i ekonomski napredak.

Agencija lokalne demokratije Mostar (LDA Mostar) je kroz svoje dvadesetogodišnje djelovanje izrasla u jednu od najutjecajnijih organizacija civilnog društva u Bosni i Hercegovini. Iako je počela kao lokalna inicijativa, LDA Mostar je brzo prevazišla lokalni okvir, proširujući svoje djelovanje na teritoriji čitave BiH, ali i međunarodni nivo. Dokaz ovome je uspješna provedba nekolicine lokalnih i međunarodnih projekata koji su ostavili svoj pečat u razvoju različitih segmenata našeg društva.

Posebno se ističe posvećenost LDA Mostar demokratizaciji institucija i izgradnji kapaciteta za usvajanje i primjenu principa dobrog upravljanja, čime je LDA Mostar postala među vodećim organizacijama u ovoj oblasti. Jedan od najznačajnijih doprinosa ostvarila je kroz program „Evropska oznaka izvrsnosti u upravljanju” (ELOGE) Vijeća Evrope, koji prepoznaje i nagrađuje lokalne vlasti koje demonstriraju izvrsnost u primjeni principa dobrog upravljanja. Kroz evaluaciju lokalnih samouprava u okviru ovog programa, LDA Mostar je omogućila jačanje kapaciteta lokalnih vlasti.

Također, LDA Mostar je dala svoj doprinos u provođenju prve i druge Skupštine građana Mostara, kao prve Skupštine građana u BiH. Ove skupštine, održane u Mostaru 2021. i 2024. godine, predstavljaju inovativni pristup participativnom donošenju odluka, gdje su građani, kao aktivni sudionici, imali priliku izravno oblikovati politike i odluke koje utječu na njihovu zajednicu.

Kroz ovih dvadeset godina, LDA Mostar je svojim djelovanjem značajno pridonijela promoviranju principa dobrog upravljanja, stvarajući temelje za dugoročne promjene i unapređenje u Bosni i Hercegovini.

Posebno treba istaknuti da je LDA Mostar zadržala snažan lokalni patriotizam i nastavila nesebično ulagati u razvoj lokalne zajednice, posebno u Mostaru, gdje su i započeli svoje djelovanje. Ova organizacija ostaje duboko ukorijenjena u potrebama lokalnog stanovništva, pri čemu je uvijek težila stvaranju uslova za bolji život na lokalnom nivou, dok je istovremeno postavljala standarde za ostatak Bosne i Hercegovine.

Njihova predanost i posvećenost ovom cilju čine ih nezaobilaznim akterom u procesu demokratizacije i izgradnje bolje budućnosti za sve nas.

Uvjerem sam da je ovo put kojim će LDA Mostar nastaviti i u budućnosti!

IZDVOJENI PROJEKTI

2004.-2006.

Aktivnosti izgradnje kapaciteta za lokalne vlasti i civilno društvo u jugoistočnoj Evropi

- u Mostaru uspostavljena info tačka o ljudskim pravima i održivom razvoju
- 40+ predstavnika lokalnih vlasti i OCD-a steklo vještine upravljanja konfliktima i participativnog planiranja
- 50+ predstavnika lokalnih vlasti edukovano o nadležnostima EU i ojačalo komunikacijske vještine
- 70+ mladih uključeno u dijalog za osnivanje Vijeća mladih Grada Mostara

2007.-2009.

Uspostava Resursnog centra za demokratizaciju

- otvoreno savjetovanište o ljudskim pravima „Mala soba za demokratiju“
- 180+ predstavnika lokalnih vlasti, OCD-a i medija edukovano o građanskom učešću i EU fondovima
- emitovano 40 radio i televizijskih emisija o demokratskim procesima
- producirana 3 dokumentarna filma o inkluziji marginalizovanih grupa
- objavljene 2 publikacije o ljudskim pravima i procesima demokratizacije
- provedena pilot aktivnost za djecu za podizanje svijesti o multikulturalnosti i demokratskim vrijednostima (bajka „Medo Evropejac ili prodavnica igračaka“)

2000.-2010.

Vijećnik – Građanin

- izrađene liste prioriternih problema za 43 mjesne zajednice u Mostaru
- organizovano 7 javnih tribina za direktne susrete građana i lokalnih vlasti
- promovisan Centar za besplatno pravno savjetovanje građana
- kreiran priručnik za vijećnike Grada Mostara
- inicirano unapređenje rada ParlaNeta – komunikacijskog sistema Gradskog vijeća
- vijećnici edukovani o značaju i tehnikama planiranja uz učešće građana

2011.-2012.

Monitoring javnih usluga na lokalnom nivou – građani i lokalna vlast zajedno do boljih usluga

- anketirano 2.000 domaćinstava iz 70 mjesnih zajednica Mostara, Konjica i Jablanice o kvaliteti 16 javnih usluga
- rezultati istraživanja predstavljeni lokalnim donosiocima odluka
- održane 3 javne tribine s kandidatima za načelnike Općina Jablanica i Konjic, te tribina s predstavnicima političkih stranaka u Gradskom vijeću Grada Mostara u cilju unaprijeđenja javnih usluga

2000.-2010.

Promocija Evropske povelje o ravnopravnosti žena i muškaraca na lokalnom nivou

- objavljene studije o rodnoj ravnopravnosti u Kraljevu, Nišu, Mostaru i Kotoru
- građani/ke informisani/ne o politikama i budžetiranju za rodnu ravnopravnost u Srbiji, BiH i Crnoj Gori
- potpisana Evropska povelja o ravnopravnosti žena i muškaraca s Kraljevom, Medijanom (Niš), Mostarom i Kotorom
- izrađeni Lokalni akcioni planovi (LAP) za implementaciju Povelje
- održane javne diskusije o implementaciji LAP-ova

2000.-2010.

Jačanje uloge žena i mladih lidera u političkom životu BiH faza I i II

- 50 žena iz vladinog i nevladinog sektora obučeno za koordinaciju projekta usmjerenih na jačanje komunikacije i političke svijesti žena i mladih
- održano 350+ radionica s 15.000+ učesnica u 8 kantona i 49 gradova/općina za aktivno uključivanje u politiku
- 124 žena, učesnica radionica, postale vijećnice općinskih/gradskih vijeća na lokalnim izborima 2012.
- 520 žena, učesnica radionica, postale članice Vijeća mjesnih zajednica 2013.

2000.-2010.

Poboljšanje usluga lokalne samouprave u BiH

- rezultati istraživanja zadovoljstva građana Mostara, Konjica i Jablanice kvalitetom javnih usluga prezentovani lokalnim donosiocima odluka
- povjerenici mjesnih zajednica upoznati s komunikacijskim kanalima između vlasti i građana (npr. ParlaNet u Mostaru) i tehnikama planiranja uz učešće građana
- povjerenici mjesnih zajednica i predstavnici OCD-a stekli vještine javnog zagovaranja i lobiranja
- emitovano 16 radio emisija s ciljem upoznavanja građana s radom odjela i službi Grada Mostara, Općine Konjic i Jablanica

2000.-2010.

Urbana Re-Generacija: Evropska mreža gradova - URGENT

- izvršena teritorijalna analiza Mostara s fokusom na centralnu zonu grada koja poredi migracije stanovništva prije i nakon rata u BiH
- objavljena publikacija "[Gradski manifest za inkluzivne gradove](#)" o multikulturalnosti i društveno-prostornoj inkluziji migranata
- objavljen [priručnik o prevladavanju stereotipa o migrantima i izgradnji pozitivnih narativa](#)
- realizovano 10 lokalnih pilot projekata u zemljama regiona s fokusom na migracije
- organizovana 4 međunarodna događaja za razmjenu iskustava između donosioca odluka i civilnog društva
- u aktivnostima projekta učestvovalo preko 250 direktnih i 100.000 indirektnih aktera

2004.-2006.

STEP – Sistemska transparentnost u izbornom procesu (2020.- 2022.)

- koordinisano posmatranja izbornog procesa i lokalnih izbora 2020. u Mostaru u saradnji s Kolicijom za slobodne i poštene izbore „Pod lupom”
- 240 promatrača/ica edukovano za nestranačko i nepristrasno promatranje lokalnih izbora
- provedene ulične akcije informisanja građana o izbornom procesu
- izvršeno dugoročno posmatranje izbornog procesa u općinama Neum, Ravno i Mostar

2007.-2009.

LINK za saradnju/suradnju (2021.-2023.)

- procijenjen učinak 12 lokalnih samouprava u BiH pomoću [ELOGE programa i metodologije Vijeća Evrope](#)
- objavljena detaljna analiza provedbe ELOGE programa s preporukama
- instalirane pametne klupe s inovativnim softverom za komunikaciju građana i donositelja odluka u 12 zajednica BiH
- 60 predstavnika lokalnih vlasti i civilnog društva prošlo obuku „Akademija za lidere” Vijeća Evrope
- predstavnici 12 lokalnih samouprava razvili vještine primjene participativnih procesa
- realizovane 22 inicijative u saradnji lokalnih vlasti i OCD-a u vrijednosti od 118.000 KM
- objavljena publikacija „[Priče koje oblikuju zajednice](#)” o 22 realizovane inicijative
- uspostavljena neformalna “[Mreža za participativnu demokraciju](#)” s 50 OCD-a i 12 lokalnih samouprava

LDA MOSTAR U FOKUSU - GLASOVI ZAJEDNICE

„Projekti kao što je “LINK 4 Cooperation”, važni su za unaprijeđenje razumijevanja i saradnje između civilnog društva i javnih službenika. Kao rezultat toga, civilno društvo se više ne doživljava kao protivnik procesima u lokalnim zajednicama, već kao korektivna mjera i lokalni partner od povjerenja.”

**korisnik projekta
LINK4Cooperation**

„Tokom proteklih dvadeset godina LDA Mostar je svojim zalaganjem, stručnošću i vizijom značajno pridonijela rastu i napretku mnogih lokalnih zajednica u BiH. Zahvaljujući Vašem angažmanu, danas je općina Žepče konkurentnija i privlačnija za nove investicije i poslovanje. Dobitnici smo Evropske oznake izvrsnosti u upravljanju što nas svrstava u red jedinica lokalnih samouprava koje su dokazale da provode visoke standarde upravljanja i da smo među najbolje vođenim lokalnim samoupravama što nam donosi reputaciju pouzdanog i učinkovitog partneran te otvara mogućnosti za saradnju i razmjenu iskustava s drugim općinama i gradovima.”

Mato Zovko,
načelnik Općine Žepče

ELoGE

Od 2022. godine, LDA Mostar je akreditovana za implementaciju programa [ELoGE \(Evropska oznaka izvrsnosti u upravljanju\) Vijeća Evrope](#).

LDA Mostar je prepoznata kao jedan od glavnih lokalnih partnera u [Akcionom planu Vijeća Evrope za Bosnu i](#)

[Hercegovinu za period 2022.-2025.](#) značajno doprinijevši uvođenju ELoGE programa i uspostavi prve Skupštine građana u BiH.

Do sada je LDA Mostar uspješno provela ELoGE proces u 12 Općina/Gradova širom BiH.

„Privilegija je saradivati sa Agencijom lokalne demokratije Mostar na unapređenju načela dobrog upravljanja kroz Centar za ekspertizu za dobro upravljanje Vijeća Evrope i program European Label of Governance Excellence (ELoGE), koji se po prvi put provodi u Bosni i Hercegovini. Neumorni rad LDA Mostar u proteklih 20 godina bio je od ključne važnosti za oblikovanje praksi upravljanja usmjerenih na građane koje jačaju same temelje demokratije u lokalnim zajednicama. Njihovi naponi, zajedno sa partnerima kao što je LDA Zavidovići, da uvedu principe transparentnosti, odgovornosti i građanskog učešća u 12 općina i gradova u BiH pokazuju trajnu predanost poboljšanju kvalitete lokalne uprave i povjerenja između građana i njihovih predstavnika.

Srdačno čestitamo LDA Mostar 20. obljetnicu i cijenimo njihovu duboku posvećenost izgradnji otpornih, demokratskih institucija širom Bosne i Hercegovine. Njihov nepokolebljiv angažman, od potpore prvoj Skupštini građana u Mostaru do oživljavanja ELoGE metodologije, primjer je ključne uloge koju imaju kao pokretači promjena. Ured Vijeća Evrope u Sarajevu raduje se nastavku saradnje u poticanju inkluzivne, osjetljive i učinkovite uprave, koja Bosnu i Hercegovinu dovodi sve bliže evropskim standardima i integraciji.”

Bojana Urumova, šefica Ureda Vijeća Evrope u Bosni i Hercegovini

II. POGLAVLJE

UČEŠĆE GRAĐANA

Aktivno učešće građana u kreiranju politika za lokalni prosperitet i inovacije

Jedan od ključnih prioriteta LDA Mostar je promovisanje aktivnog učešća građana u procesima kreiranja lokalnih politika. Vjerujemo da je uključivanje građana u donošenje odluka ključno za podsticanje transparentnije, inkluzivnije i odgovornije lokalne uprave. Pružajući platforme i mehanizme za značajan građanski angažman, LDA Mostar osnažuje pojedince da oblikuju politike koje utiču na njihove živote i zajednice.

Naši napori su fokusirani na izgradnju stabilnih i efikasnih mehanizama učešća, koji osiguravaju da građani mogu izraziti svoje mišljenje, dati svoje ideje i raditi zajedno sa lokalnim vlastima na rješavanju ključnih pitanja. Od javnih konsultacija, građanskih inicijativa, peticija, neposrednih kontakata sa donosiocima odluka te kolaborativnih projekata civilnog društva i lokalne uprave, ovi mehanizmi promovišu dijalog i saradnju.

Važno je napomenuti da aktivna participacija građana rezultira prosperitetnijim zajednicama s većim potencijalom za inovacije. Uključivanje različitih perspektiva često vodi do kreativnih rješenja i pravednijih politika koje odgovaraju stvarnim potrebama zajednice.

Poticanjem uspostave održivih struktura participacije, LDA Mostar njeguje kulturu građanske odgovornosti, individualnog i kolektivnog djelovanja, osiguravajući da kreiranje politika ne bude samo proces odozgo prema dolje, već zajednički napor koji vodi do trajnih pozitivnih promjena.

PARTICIPATIVNA DEMOKRATIJA, NOVA GRANICA OSNAŽENE DEMOKRATIJE

ANTONELLA VALMORBIDA

Generalna tajnica „Evropske asocijacije za lokalnu demokratiju” (ALDA)

Demokratija se danas često smatra ugroženom, kako zbog unutrašnjih, tako i zbog vanjskih faktora. S druge strane, Evropa ostaje čvrsto posvećena očuvanju demokratije kao osnovnog aspekta jedinstva, kao i privlačenju susjednih zemalja poput Bosne i Hercegovine u svoju zajednicu. Uprkos brojnim izazovima sa kojima se suočavamo, ALDA podržava ovaj oblik vladavine kao najbolji način za zaštitu građana i njihovih kolektivnih aspiracija za opće dobro i blagostanje. Uvjereni smo da ako naš evropski model ne bude ugrađen u ljudska prava, demokratiju i vladavinu prava, u riziku je da izgubi svoj smisao.

Predstavnička demokratija i izbori predstavljaju specifičan trenutak u vremenu, vrlo bitan. Moraju se redovno održavati, biti dobro pripremljeni i osigurati transparentnost i pošteno provođenje u sigurnom okruženju za sve. To već zahtijeva značajne napore i ponosni smo na našu Agenciju lokalne demokratije Mostar, koja je igrala ključnu ulogu u održavanju lokalnih i nacionalnih izbora pružanjem informacija, podizanjem svijesti i poticanjem otvorenog dijaloga. Uloga medija je također ključna u ovom procesu. Međutim, demokratija se proteže dalje od izbora; pozvani smo na odgovornost da težimo dubljoj, otpornijoj demokratiji koja opstaje kroz sve mandate! U ovom kontekstu, civilno društvo je ključno i treba djelovati kao partner izabranim lokalnim liderima. Ova „dublja” demokratija utjelovljuje se u onome što nazivamo participativnom demokratijom.

Između dva izborna ciklusa postoji ogroman potencijal za saradnju među građanima, udruženjima, različitim grupama i timovima, vijećnicima i gradonačelnicima naših gradova. Ova saradnja je hitna i apsolutno neophodna, kako u Evropi i na Zapadnom Balkanu, tako i kao dio globalnog trenda. Participativna demokratija je potrebna iz nekoliko razloga. Resursi lokalnih institucija su oskudni, a kako bismo riješili sve probleme, strateška partnerstva i valorizacija različitih

komponenti zajednica su esencijalni. Naša društva postaju sve složenija sa različitim slojevima socijalnih, ekonomskih i kulturnih izazova. U ovom kontekstu, artikulisani i različiti oblici vladavine, sa pristupom uključivanja različitih aktera, su ključni. Izabrani lideri više ne mogu računati na potpuno hermetički zapečaćen mandat.

Lideri se moraju angažovati sa građanima i udruženjima kako bi izgradili i prilagodili svoje javne politike u skladu sa promjenjivim dinamikama društva. Svjedočili smo brzini promjena i događanja oko nas, uključujući utjecaj digitalizacije. To podrazumijeva ne samo međunarodni razvoj događaja, već i lokalni (kao što su efekti prouzročeni klimatskim promjenama u našim teritorijama, koji su značajno uticali i na Bosnu i Hercegovinu).

Participativna demokratija nam, kroz konsultacije i različite oblike angažovanja građana, omogućava da iskoristimo trenutak. Lokalne vlasti imaju mnogo toga da nauče i steknu kroz kontinuirani dijalog i sukreaciju politika sa civilnim društvom. Zbog toga snažno zagovaramo ovaj pravac djelovanja i aktivno se angažujemo sa našim Agencijama lokalne demokratije na Zapadnom Balkanu, posebno sa LDA Mostar, koja je bila ključna u uspostavljanju participativnih mehanizama na lokalnom nivou za unapređenje javnih politika i zajedničko rješavanje problema, poput Skupština građana.

Participativna demokratija i angažman civilnog društva najbolje funkcionišu na lokalnom nivou i mogu zaista promijeniti zajednicu na bolje.

Želimo nastaviti s naporima zajedno s LDA Mostar kako bismo podržali lokalne zajednice u Bosni i Hercegovini u rješavanju problema i zajedničkom pronalaženju rješenja za sadašnjost i budućnost.

Više o participativnoj demokratiji i učešću građana pronađite u sljedećim publikacijama:

- [Local Democracy will Save Democracy](#)
- [A wealth of Expertise - Toolkit for Local Authorities to successfully engage citizens](#)
- [30 years of Local Democracy](#)

IZDVOJENI PROJEKTI

2011.-2013.

Civilno društvo u akciji za dijalog i partnerstvo

- predstavnici OCD-a iz 6 gradova u BiH stekli vještine strateškog planiranja, upravljanja projektima i pregovaranja
- ojačane mreže OCD-a s fokusom na finansijsko poslovanje i budžetiranje
- lokalne vlasti iz 6 gradova izgradile komunikacijske vještine
- izrađeni adresari nevladinih organizacija iz [Bihaća](#), [Breze](#), [Mostara](#), [Prijedora](#), [Tuzle](#) i [Zavidovića](#)
- objavljen zbornik radova „[Izazovi i perspektive efikasne saradnje vlasti i civilnog sektora u BiH i regionu](#)”
- produkovana 4 kratka filma o nevladinom sektoru
- organizovan sajam OCD-a s ciljem umrežavanja OCD-a

2014.-2015.

Speed Date a Politician

- mladi Mostara kreirali 36 ključnih pitanja za predstavnike podmlatka političkih stranaka u gradu Mostaru s fokusom na mlade
- na događaju „Speed Date Politician” volonteri Vijeća mladih Grada Mostara postavili pitanja predstavnicima podmlatka 10 političkih stranaka koji će nastupiti na državnim izborima 2014.
- transkript odgovora javno objavljen u svrhu povećanja odgovornost političkih stranaka i učešća mladih političara na političkoj sceni Mostara

2015.-2018.

Regionalna platforma za učešće i dijalog mladih Balkana

- 16 omladinskih radnika i 70+ mladih uključeno u kreiranje omladinskih politika
- otvoreno 7 info tačaka za mlade u lokalnim zajednicama Zapadnog Balkana, uključujući Mostar
- organizovano 40+ događaja “Mladi preuzimaju” s preporukama mladih za lokalne vlasti
- finansirano 50+ inicijativa mladih u 5 zemalja regiona
- objavljeno 5 istraživanja/analiza o politikama za mlade

2018.-2021.

Mladi Balkana za Evropu

- 14 organizacija Zapadnog Balkana i Turske ojačalo učešće civilnog sektora i mladih u EU integracijama
- 30 organizacija i 800+ mladih učestvovalo u aktivnostima projekta
- 60 OCD-a razmijenilo dobre prakse kroz forume i radionice
- objavljene 2 [komparativne studije o procesu pristupanja EU](#) s fokusom na mlade
- dodeljeno 14 grantova za projekte mladih iz regiona u iznosu od 150.000 KM
- ojačani kapaciteti [Mreže za lokalnu demokratiju \(BNLD\)](#)

2019.-2020.

CLINK - Kulturno nasljeđe kao spona različitosti Evrope

- 300+ predstavnika lokalnih vlasti, institucija i OCD-a okupljeno s ciljem očuvanja kulturnog nasljeđa
- 250+ mladih umjetnika iz 6 zemalja regije predstavilo radove inspirisane kulturnim nasljeđem na „Pop-up galerijama” pred 5.000 građana
- mapirano kulturno nasljeđe u 9 lokalnih zajednica s potencijalom za razvoj turizma i ekonomije
- organizovano 6 foruma s 100+ učesnika za pametno očuvanje, obnovu i transformaciju nasljeđa
- CLINK prezentovan kao primjer dobre prakse tokom EU info dana u BiH

2019.-2020.

IMPACT - Uključivanje je važno! Korištenjem scenskih umjetnosti do kohezije i tolerancije

- održano 15 teatarskih radionica s 100+ migranata svih starosnih grupa s ciljem socijalne integracije
- objavljena [publikacija o procesu migracija u BiH](#) s naglaskom na pozitivni utjecaj projekta IMPACT
- producirana višestruko nagrađivana [predstava “GAME”](#) u saradnji sa Mostarskim teatrom mladih (MTM) izvedena 150+ puta na nacionalnim i međunarodnim teatarskim festivalima

2021.-2024.

Projekt Mostar – Prostor koji pokreću

- predstavljena [analiza samoprocjene Grada Mostara](#)
- 40 predstavnika Grada i OCD-a ojačalo liderske vještine
- prikupljeno 270 prijedloga građana za intervencije u javnim prostorima
- revitalizirano 12 institucija i 5 vanjskih prostora (uključujući izletišta Bunica)
- formirane [preporuke za poboljšanje kvalitete života osoba s invaliditetom, žena i mladih](#) (Grad Mostar započeo [uklanjanje barijera](#) u svrhu neometanog kretanja)
- analizirane potrebe lokalnih OCD-a, te monitorirana provedba 25 grantova u iznosu od 500.000 KM
- inovativna regionalna konferencija odgovornog influensanja „KOI” regionalna konferencija umrežavanja lokalnih vlasti i OCD-a „Seeing is believing“ okupile aktere iz 6 zemalja
- 91 učenik/ca i 25 profesora iz 17 srednjih škola Mostara uključeni u program „Šta je demokratija za mlade – Electionville”

2024.

Let's Debate Change

- potpisan memorandum o razumijevanju s Gradom Mostarom, Općinama Konjic i Čapljina, te sa 6 srednjih škola s ovih teritorija
- 120 srednjoškolaca [steklo vještine](#) za samostalno istraživanje lokalnih zajednica pomoću PAR metode
- istaživanja u 3 zajednice rezultirala listom preporuka
- pobrojani prioritetni izazovi zajednica kroz [3 debate](#)
- 18 srednjoškolaca izgradilo liderske vještine kroz [Ljetni kamp za mlade](#)
- učenici stekli [vještine pisanja projekta](#) za rješavanje prioritetnih izazova
- susreti srednjoškolaca s donosiocima odluka u cilju predstavljanja preporuka
- grant shema za provedbu 6 projektnih prijedloga srednjoškolaca u iznosu od 22.000 KM u realizaciji

2024.-2027.

BOOST - Balkan za optimizaciju mogućnosti, održivost i transformaciju civilnog društva

- osnaživanje OCD-a na Zapadnom Balkanu za akcije protiv klimatskih promjena
- poticanje demokratskog i gospodarskog razvoja, uz fokus na poduzetništvo mladih i žena, ruralne zajednice i kulturno nasljeđe
- preko 15.000 direktnih i 20.000 indirektnih korisnika iz 6 zemalja
- uspostavljanje regionalnih mreža poduzetnika, lidera i eksperata
- u planu finansiranje 6 regionalnih (880.000 KM) i 60 nacionalnih (3.520.000 KM) inicijativa, ukupno oko 4,4 miliona KM za dugoričan ekonomski rast

2024.-2025.

Kohezija Lokalnih Inicijativa za Napredak zajednica - KLIN

- kreiran program grant sheme za OCD-e i neformalne skupine u HNK za jačanje kapaciteta civilnog društva i bolju saradnju s lokalnim vlastima
- dodijeljen 21 grant u vrijednosti većoj od 150.000 KM za projekte OCD-a i neformalnih grupa
- ojačani kapaciteti OCD-a i neformalnih grupa u detektovanju problema, zagovaranju rješenja, administraciji, finansijama i provedbi projekata
- umrežavanje OCD-a i neformalnih grupa s građanima, vlastima i lokalnim organizacijama radi identifikacije i rješavanja tekućih problema

LDA MOSTAR U FOKUSU - GLASOVI ZAJEDNICE

LDA Mostar je uvijek bila glas građana i podsjećala nas da pitamo „šta građani žele?“. Vi ste tako snažni i efikasni zagovarači zbližavanja vlada, administracija i civilnog društva u interesu građana i glasača. Ponosni smo što smo partneri na projektu koji je omogućio izgradnju konzorcija organizacija civilnog društva i doveo do rezultata od dobiti za do sada neviđen broj građana Mostara. A, posebno smo ponosni na zajednički rad lokalnih vlasti i civilnog društva uz vaše usmjerenje, te na vašu posvećenost da osigurate da mladi budu potpuno uključeni i pomognu da se poboljšaju dugoročne šanse za promjene i reforme. Siguran sam da ćemo zajedno nastaviti praviti pozitivne promjene.

NJ.E. Julian Reilly, ambasador Velike Britanije u BiH

“Welcome to Electionville” omogućava učesnicima da nauče na koji način funkcioniše lokalna uprava i demokratski procesi. Ona je također alat za praktikovanje osnovnih demokratskih prava i vrijednosti. To je nešto što bismo svi trebali kontinuirano prakticirati jer: Demokratija je vrijedna zaštite – svaki dan i od strane svih nas. Sloboda izbora, govora, mišljenja i ljubavi nikada se ne može uzeti zdravo za gotovo. Isto važi i za pravo svake osobe da vrši uticaj, glasa i da bude tretirana ravnopravno pred zakonom.

NJ.E. François Delmas, ambasador Francuske u Bosni i Hercegovini

“Uvijek me inspirira ono što LDA radi, ne samo ovdje u Mostaru nego i širom zemlje i regije. Za mene je LDA Mostar svjetionik nade. Kada okupite prave ljude, okupljate zajednicu. Uvijek iznova pokazujete da je prava promjena moguća. LDA je podsjetnik da se demokratija događa upravo u lokalnim zajednicama.”

Timothy Jenkins, regionalni predstavnik za Zapadni Balkan, People in Need.

„Najveću zahvalnost uspjehu našeg projekta dugujemo upravo članovima LDA Mostar koji su neumorno, poletno i uvijek s osmijehom na licima bili podrška i odlični savjetnici. „Projekt Mostar - prostori koji pokreću” pomogao nam je da inkluzivnost svih građana Mostara ne ostane samo slovo na papiru i da kulturu pomjerimo s nezaslužjenih margina. Hvala vam na 20 godina predanog rada, inspirativnog za sve organizacije i pojedince.”

Alen Mašić, predsjednik Udruženja „Klub Mostrip”

„Kad konačno dođemo do svog odredišta i skrasimo se, nećemo se prvo vratiti u rodni kraj, nego u Bosnu, gdje ste vi. Još jednom ste nam dali nadu i vjeru u ljudskost. Ovdje žive veliki ljudi. Hvala svima. Vidimo se sljedeći put.”

**korisnik teatarskih radionica projekta
IMPACT**

ELECTIONVILLE

LDA Mostar je akreditovana za provedbu programa [Electionville](#) uz saglasnost Švedskog Instituta, Ambasade Kraljevine Švedske u BiH i Ambasade Švedske u Bosni i Hercegovini. LDA Mostar posjeduje odobrenje Ministarstva obrazovanja nauke kulture i sporta HNK/Ž za provedbu Electionville programa u svim srednjim školama Mostara uz mogućnost implementacije u svim srednjim školama na području HNK/Ž.

U 2021. godini LDA Mostar je provela 3 Electionville događaja u Mostaru, Sarajevu i Banja Luci s 50 direktnih i preko 150 indirektnih učesnika. Godine 2024. LDA Mostar je realizovala seriju Electionville događaja „[Šta je demokratija za mlade – Electionville?](#)“ sa 17 srednjih škola s područja Mostara u koje je bilo uključeno preko 90 učenika/ca i 25 profesora-mentora čime je značajno podigla svijest mladih o važnosti aktivnog učešća u donošenju odluka na lokanom nivou.

“Welcome to Electionville” omogućava učesnicima da nauče na koji način funkcioniše lokalna uprava i demokratski procesi. Ona je također alat za praktikovanje osnovnih demokratskih prava i vrijednosti. To je nešto što bismo svi trebali kontinuirano praktimirati jer: Demokratija je vrijedna zaštite – svaki dan i od strane svih nas. Sloboda izbora, govora, mišljenja i ljubavi nikada se ne može uzeti zdravo za gotovo. Isto važi i za pravo svake osobe da vrši uticaj, glasa i da bude tretirana ravnopravno pred zakonom.

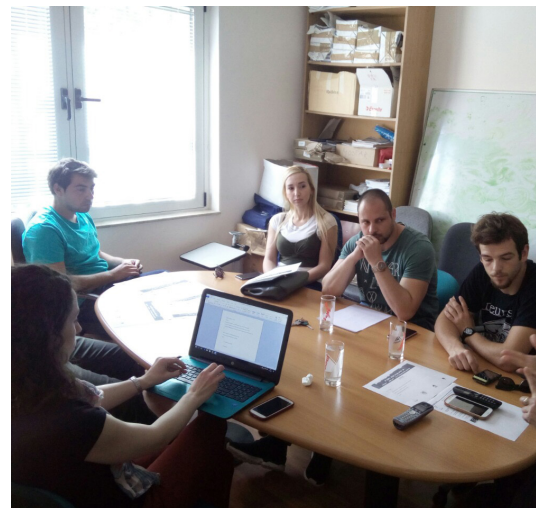

N.J.E. Helena Lagerlöf,
ambasadorica Švedske u BiH

IZBORI SE ZA MOSTAR

Potaknuta činjenicom da u Mostaru dugi niz godina nisu održani lokalni izbori, te da je njegovim građanima/kama uskraćeno pravo glasanja kao i pravo da se kandidiraju na lokalnim izborima, LDA Mostar je 2016. organizovala akciju pod nazivom "IZBORI se za Mostar" prikupivši glasove građana o pitanjima važnim za njih i njihov grad. Cilj je bio vraćanje osnovnog demokratskog prava građanima Mostara, da biraju i budu birani. Akcija je bila iznimno zapažena od lokalnih i regionalnih medija, te od međunarodne zajednice i stranih predstavništava u BiH. Izostanak reakcije je bio evidentan kada je riječ o političkim akterima i vodećim političkim opcijama u BiH. S vremenom je ova inicijativa prerasla u koaliciju, te je postala platforma koja je svojim aktivnostima širila glas obespravljenih građana/ki. Kroz niz razgovora i pregovora s međunarodnim akterima, četiri godine nakon pokretanja inicijative "IZBORI se za Mostar", Mostarkama i Mostarcima je napokon vraćeno biračko pravo. Na temeljima ove inicijative, Vijeće Evrope je u saradnji s LDA Mostar i drugim lokalnim partnerima, realizovalo i prve Skupštine građana u BiH i to upravo u Mostaru, koje su postale uspješan primjer provedbe deliberativnog demokratskog procesa.

III. POGLAVLJE

AKTIVNI MLADI

Aktivni mladi – pokretačka snaga razvoja zajednice

Tokom godina, fokusirali smo se na jačanje kapaciteta mladih kroz neformalno obrazovanje, preduzetničke inicijative i građansko obrazovanje, pružajući im vještine i znanje za pokretanje pozitivnih promjena.

U oblasti neformalnog obrazovanja, LDA Mostar je implementirala različite programe, obuke, radionice i projekte razmjene sa ciljem izgradnje kritičkog mišljenja, liderstva i društvene odgovornosti među mladima. Ključni dio ovih napora je građansko obrazovanje, koje podstiče mlade da preuzmu aktivnu ulogu u svojim zajednicama. Učeći o demokratskim procesima, pravima i odgovornostima, mladi postaju osnaženi da učestvuju u lokalnoj upravi, zalažu se za promjene i vode inicijative zajednice.

LDA Mostar jača kapacitete mladih i kroz umjetnost i kulturu, moćnim alatima za društveni angažman i izgradnju zajednice. Provođenjem kreativnih programa, radionica i organizacijom kulturnih događaja, LDA Mostar mladima pruža platformu

za izražavanje ideja baveći se pri tome društvenim pitanjima. Ove inicijative potiču osjećaj pripadnosti i osnaživanja, omogućujući mladima da preuzmu aktivnu ulogu u oblikovanju kulturnog krajolika i doprinesu sveukupnoj dobrobiti zajednice.

Prepoznajući značaj poduzetništva mladih, LDA Mostar se također fokusirala na razvoj poslovnih vještina kroz prilagođene obuke, programe mentorstva i mogućnosti umrežavanja. Naše inicijative osposobljavaju mlade pojedince sa osnovnim poduzetničkim vještinama kao što su poslovno planiranje, upravljanje projektima i digitalna pismenost, pripremajući ih za kretanje kroz složenost modernog tržišta rada i njegujući duh inovacije.

Kroz ove napore izgradnje kapaciteta, LDA Mostar je bila ključna u stvaranju generacije mladih koji ne samo da su spremni da doprinesu lokalnoj ekonomiji, već su također posvećeni vođenju društvene i građanske transformacije aktivnim angažmanom u svojim zajednicama.

NIŠTA O MLADIMA BEZ MLADIH!

INGA KOTLO

Profesorica bosanskog i engleskog jezika / projektna koordinatorica / aktivistkinja / projektna menadžerica Fronterra programa društvenog preduzetništva (LDA Mostar, 2016.) /

“Ništa o mladima bez mladih!”, krilatica je u čije ostvarenje Agencija lokalne demokratije Mostar ulaže napore već 20 godina, kontinuirano i dosljedno. Ta krilatica je ujedno poziv mladima da se zainteresuju za političko djelovanje i građanski aktivizam, ali i upozorenje donositelji(ca)ma odluka da bi svako pitanje koje se tiče mladih (a koje se to pitanje ne tiče nadolazećih generacija?!) trebalo biti predloženo i razvijeno u saradnji s mladima i/ili prihvaćeno od mladih. Pod okriljem takve ideje vodilje, povećavaju se šanse za o(p)stanak mladih u Bosni i Hercegovini (a problem odliva mozgova i, uopće, iseljavanja mladih ljudi iz BiH odavno je prepoznat), i gradi se njihova dobra volja i kapacitet za izgradnju i dugoročno njegovanje lokalne zajednice za dobrobit svih njenih građana i građanki.

Međutim, u Mostaru, u posljednje dvije decenije stanje u ovoj sferi nije ohrabrujuće - mladi često nisu ni upitani za mišljenje pri donošenju za njih bitnih odluka, a i u rijetkim slučajevima kada su upitani, mladi nerijetko ne odgovore. Drugim riječima, značajan procenat mladih smatra da nema nikakvog utjecaja na donošenje važnih odluka, čak i onih koje se tiču njih samih. Također, ne smatraju da su bitnije promjene uopće moguće, pa se u pravilu ne informišu niti aktiviraju u društvenim procesima (tj. ne kontaktiraju političar(k)e, ne prisustvuju javnim skupovima, ne učestvuju u javnim protestima, javnim raspravama o budžetu i sl., ne potpisuju peticije, ne prikupljaju potpise za peticije od interesa za njih, ne učestvuju u političkoj diskusiji na internetu, ne pišu članke u novinama ili na internet portalima o pitanjima i problemima koji ih se tiču, pa

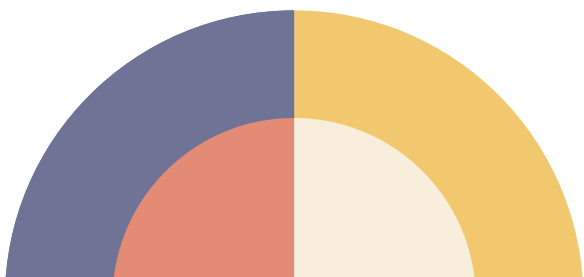

čak niti ne iskoriste svoje građansko pravo (i ispune svoju građansku obavezu) da glasaju na izborima). Dakle, svjedočimo u Mostaru dugi niz godina da šutnja, ipak, nije zlato.

Upravo imajući na umu slojevitost, kompleksnost i dugotrajnost navedenog društvenog problema, uloga Agencije lokalne demokratije Mostar iznimno je bitna - već 20 godina ta neumorna ekipa (prevashodno sposobnih, energičnih žena) ustrajno kormilari i prilagođava svoj smjer da odgovori promjenjivim vjetrovima društvenih pritisaka i izazova. Stoga, u ovom poglavlju moguće je pronaći kratki pregled brojnih zapaženih projekata i inicijativa koje je LDA Mostar - samostalno ili s partnerima - uspješno implementirala, i time dala trajni doprinos razvoju kapaciteta mladih kroz pružanje prilika za neformalno obrazovanje u različitim poljima: demokratija i ljudska prava, preduzetništvo, umjetnost, kultura i okoliš, zatim kroz studijska putovanja i umrežavanje s mladima iz BiH, regije i svijeta, kroz razmjenu iskustava i konstruktivnih ideja, te kroz pružanje obuke i prilika za aktivno učešće mladih u različitim društvenim procesima u svojoj lokalnoj zajednici.

Ostaje nada da će LDA Mostar i u predstojećim desetljećima nastaviti svoj posvećeni i uspješni rad, u sve boljem društvenom kontekstu, te biti vjetar u leđa mladima u ko-kreiranju društva jednakosti i uključenosti u Bosni i Hercegovini, u kojem će mladi biti osnaženi, obrazovani, perceptivni, odgovorni, produktivni, medijski i administrativno pismeni, te motivisani građani i građanke koji/e misle globalno, a djeluju lokalno, i koji/e se dosljedno trude biti dio rješenja, a ne dio problema.

IZDVOJENI PROJEKTI

2011.-2013.

Podsticanje međuetničkog dijaloga u srednjim školama Mostara i regije CBM

- pokrenut dijalog s direktorima i nastavnicima srednjih škola u Mostaru o reformi nastavnih planova
- 140+ profesora, studenata i predstavnika institucija raspravljalo o unapređenju nastavnih programa s fokusom na demokratizaciju i ljudska prava
- provedeno istraživanje o potrebi podučavanja o vrijednostima demokratije i ljudskih prava u srednjim školama
- objavljen priručnik s preporukama za uključivanje tema demokratije, ljudskih prava i dijaloga u kurikulume srednjih škola Mostara

2009.-2011.

Mo.StarT-V: Strategije i aktivnosti za realizaciju obuke u polju video novinarstva

- mladi Mostara kreirali 36 ključnih pitanja za predstavnike podmlatka političkih stranaka u gradu Mostaru s fokusom na mlade
- na događaju „Speed Date Politician” volonteri Vijeća mladih Grada Mostara postavili pitanja predstavnicima podmlatka 10 političkih stranaka koji će nastupiti na državnim izborima 2014.
- transkript odgovora javno objavljen u svrhu povećanja odgovornost političkih stranaka i učešća mladih političara na političkoj sceni Mostara

2016.-2017.

Fronterra program u Mostaru

- provedene 4 edukacije o pokretanju biznisa za mlade, uključujući kreiranje biznis planova
- dodijeljeno 8 malih grantova za pokretanje biznisa mladih u ukupnom iznosu od 10.000 KM
- dobitnici grantova povezani s relevantnim institucijama i biznisima s ciljem umrežavanja i savjetovanja

2017.-2019.

Komunikacija žena za solidarnost - WomCom

- ojačane vještine asertivne komunikacije žena i djevojaka iz ruralnih područja Evrope kroz 60 radionica
- 30 mladih žena iz 6 zemalja izgradilo svijest o solidarnosti među ženama putem umjetnosti i međukulturalnog učenja
- kreirana vizualna rješenja i realizirano 6 murala o ulozi žena u društvu
- producirana art performans i video vodič “Remember” kojim se kroz asertivnu komunikaciju osuđuje nasilje nad ženama

2018.-2020.

BRIDGE – BeRlin cultural Intervention – Differences Grow Equal - part I/II/ III

- kreirana platforma za povezivanje i osnaživanje umjetnika iz BiH i Njemačke kroz uličnu umjetnost i urbanu muziku
- 15 mladih street art umjetnika i muzičara doprinijelo Street Arts Festivalu Mostar
- srednjoškolci iz Mostara educirani o njemačkoj kulturi i umjetnosti te učestvovali u kreiranju murala na Festivalu
- održana izložba radova njemačkog grafiti umjetnika Stefana Pagannija (SubO), pod nazivom „Everything will be OK“

2009.-2011.

YAMNFL - Ambasadori za neformalno obrazovanje mladih – faza I i II

- objavljena [komparativna analiza](#) vrednovanja neformalnog obrazovanja u 11 zemalja
- 26 fokus grupa s 250+ učesnika prikuplilo stajališta o mobilnosti mladih
- objavljen [Katalog inspirativnih priča o neformalnom obrazovanju](#)
- 22 mladih steklo vještine za promociju neformalnog obrazovanja, formirajući mrežu „Ambasadora neformalnog obrazovanja“
- 1.000+ mladih upoznato s mogućnostima neformalnog obrazovanja kroz 44 radionice
- 18 omladinskih radnika certifikovano za „[Design Thinking](#)“ metodologiju kreativnog planiranja
- 120 mladih/omladinskih radnika izgradilo vještine za tržište rada
- najavljeno 6 sajмова zapošljavanja
- u toku izrada 18 TEDx videa o uspješnim pričama neformalnog obrazovanja

2019.

Monumental 9

2020.

WB CulTours – Kulturne ture po Zapadnom Balkanu

- 30 mladih greetera i vlogera iz 4 zemlje Zapadnog Balkana steklo vještine u produkcije kreativnih narativa o kulturno-historijskom naslijeđu
- razvijen [vodič za vlogere i greetere](#)
- razvijene tri virtualne turističke ture fokusirane na 9 historijskih spomenika za poticanje zapošljivosti mladih i razvoj turizma
- kreirana [online platforma](#) za promociju historijsko-kulturnog naslijeđa regije
- razvijena mobilna aplikacija (CulTours App) za promociju kulturno-historijskog naslijeđa

2022.-2023.

Oснаžimo mlade da mijenjaju svijet

- ojačani kapaciteti 6 organizacija za socio-političko i psihološko osnaživanje mladih
- 500+ mladih iz 6 zemalja edukovano za istraživanje potreba u svojim zajednicama koristeći metodologiju istraživanja kroz participativno djelovanje (PAR)
- 18 omladinskih radnika certifikovano za edukatore o PAR metodologiji
- otvoreno 6 „PAR kutaka“ za informisanje o PAR metodologiji
- produkovan [priručnik s pregledom sesija PAR metodologije](#)

2022.-2023.

Iznad priča

- ojačani kapaciteti 5 organizacija u području utjecaja klimatskih promjena na migracije
- provedeno kvalitativno istraživanje vezano za klimatske promjene i njihov utjecaj na migracije i aktivizam mladih
- mladi iz 4 evropske zemlje kreirali online modul za omladinske i prosvjetne radnike/ce o migracijama prouzrokovanim klimatskim promjenama, globalnom obrazovanju i aktivnoj ulozi mladih
- objavljena zbirka priča iz cijelog svijeta „Gdje je nekad bio dom” s konkretnim primjerima utjecaja klimatskih promjena na živote ljudi u lokalnim zajednicama

2017.-2019.

PIROUETTE - Performativne umjetnosti za učešće mladih i regeneraciju zajednice – faza I i II

- 36 omladinskih radnika steklo vještine za poticanje društvenog i građanskog angažmana putem ulične umjetnosti
- u 4 evropske zemlje provedeno istraživanje o potrebama i očekivanjima dionika u vezi s uličnom umjetnošću kao oblikom neformalnog obrazovanja
- u okviru omladinske razmjene kreiran mural u Mostaru (BiH)
- razvijen edukacijski alat “Angažman mladih u lokalnim zajednicama putem uličnih umjetnosti”
- najavljeno kreiranje trening paketa u 6 zemalja projekta
- najavljena aktivnost mobilnost 84 mladih i omladinskih radnika i nepriviligiranih mladih umetnika
- najavljeno kreiranje 6 umjetničkih performansa o globalnim pitanjima putem umjetnosti

2023.-2024.

REST_ART – Podizanje svijesti o okolišnoj održivosti kroz umjetnost

- 60+ učesnika kroz 3 studijske posjete razmijenilo iskustava o iskorištavanju obnovljivih materijala za kreiranje okolišno održivih rješenja
- kreiran mural u Zagrebu (Hrvatska) na kojem je aktivno radilo 12 mladih
- 16 mladih iz 6 zemalja izgradilo vještine zagovaranja za podizanje svijesti o očuvanju okoliša kroz umjetnost
- 24 mladih educirano za korištenje obnovljivih materijala u svrhu reciklaže kroz umjetničke forme
- u pripremi priručnik o najboljim praksama korištenja obnovljivih materijala

2023.-2024.

DiSPRAY – Digital Serious Play za razvoj poslovnih ideja mladih

- 8 organizacija izgradilo kapacitete u području neformalnog obrazovanja kroz izgradnju poduzetničkih vještina mladih
- 400+ mladih/omladinskih radnika ojačalo poduzetničke vještine kroz lokalne radionice
- organizovane 4 razmjene mladih u cilju edukacije o LEGO Serious Play metodologiji
- 16 mladih certificirano za prenošenje znanja o LEGO Serious Play metodologiji
- objavljen priručnik o „Digital LEGO Serious Play” metodologiji

LDA MOSTAR U FOKUSU - GLASOVI ZAJEDNICE

„Nakon završetka studija, djelovala sam kao omladinska radnica u LDA u projektu „Regionalna platforma za učešće i dijalog mladih Balkana”, gdje bih, pored regionalnih aktivnosti, ipak najviše istakla formiranje i suvodstvo u lokalnoj savjetodavnoj skupini Mostara. Kroz projekt smo imali priliku surađivati s mladim liderima iz grada kao i s predstavnicima ministarstva, te aktivno sudjelovali u donošenju prijedloga i planiranju aktivnosti. U to vrijeme Mostar nije imao izbore godinama i posebno sam bila ponosna na aktivizam LDA po pitanju ponovnog pokretanja izbora.”

Vlatka Lučić, omladinska radnica na projektu „Regionalna platforma za učešće i dijalog mladih Balkana”

„Kroz višegodišnji angažman i volonterizam u LDA Mostar stekao sam podjednako iskustvo rada u polju formalnog i neformalnog obrazovanja. Iskustva koja sam stekao na raznim aktivnostima projekata iskoristio sam u svom akademskom obrazovanju, ali i svom privatnom životu. Ova iskustva su mi pomogla u mnogim stvarima. Najviše želim istaknuti poznanstva i prijateljsdva koja sam stvorio kroz rad i upoznavanje s drugim mladim ljudima, koji dolaze iz drugih kultura proširujući tako svoje vidike.”

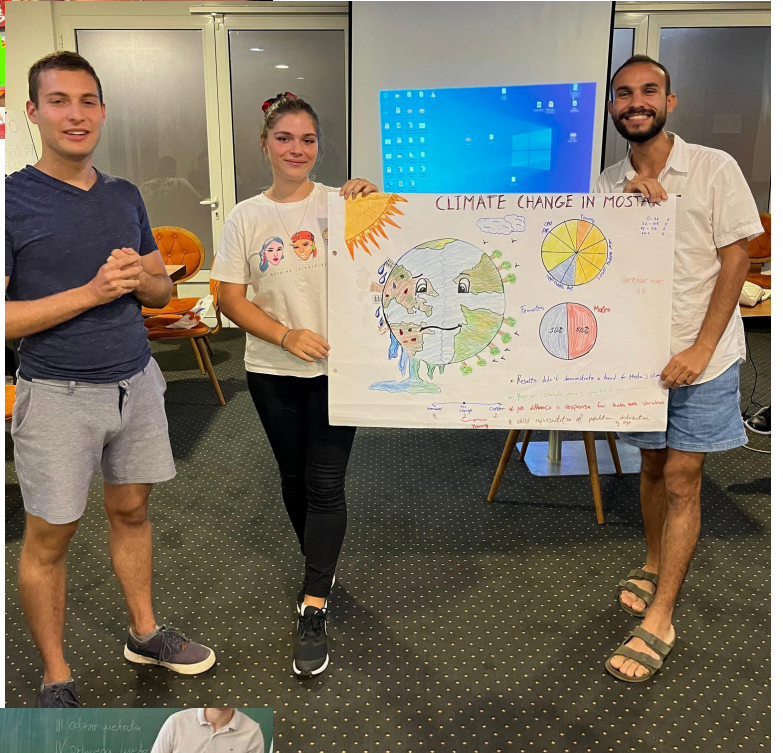

Tarik Kreso, učesnik više Erasmus+ projekata LDA Mostar i certificirani trener za PAR metodologiju.

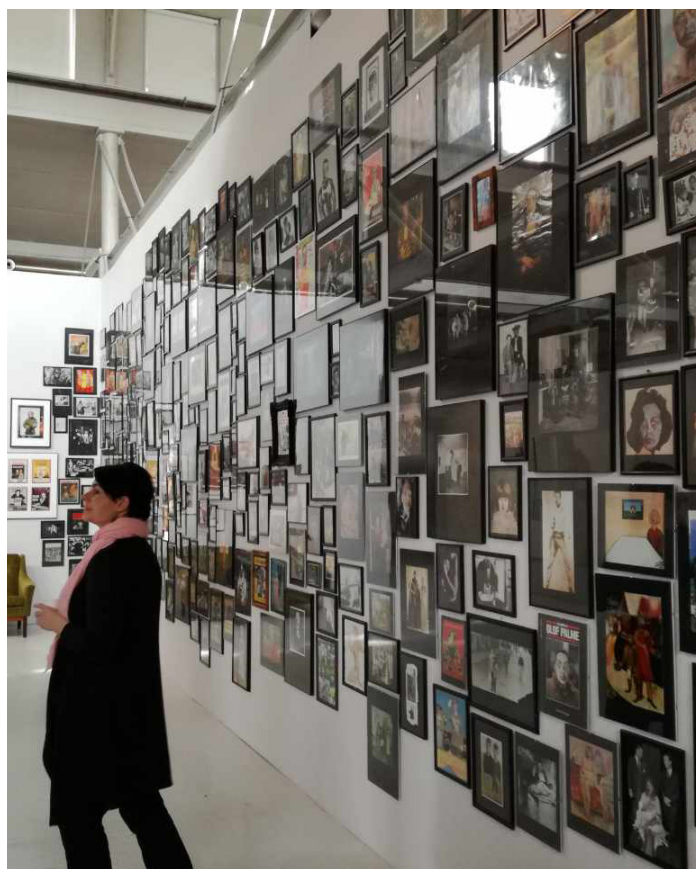
„Osim potrebnih znanja i vještina koje smo usvojili, usuđujem se reći kako su se programom Fronterra mnogima od nas otvorile oči i potaknuli nas na proaktivnost, međusobno uvezivanje i kreiranje svog poslovnog puta. Taj program me obogatio osobno i profesionalno. Upoznala sam tad kolegicu, a sad i prijateljicu- psihologicu Vedinu Ajanović, nakon prvog susreta, spojile smo naše individualne ideje vezane za psihologiju i nutricionizam i nastao je Multidisciplinarni centar zdravih navika. Tijekom cijelog našeg puta, do danas, LDA je naš suputnik i podrška. Hvala za sve i radujem se vidjeti što nam inovativno spremate narednih 20 godina.”

Nevena Pandža,
učesnica Fronterra programa

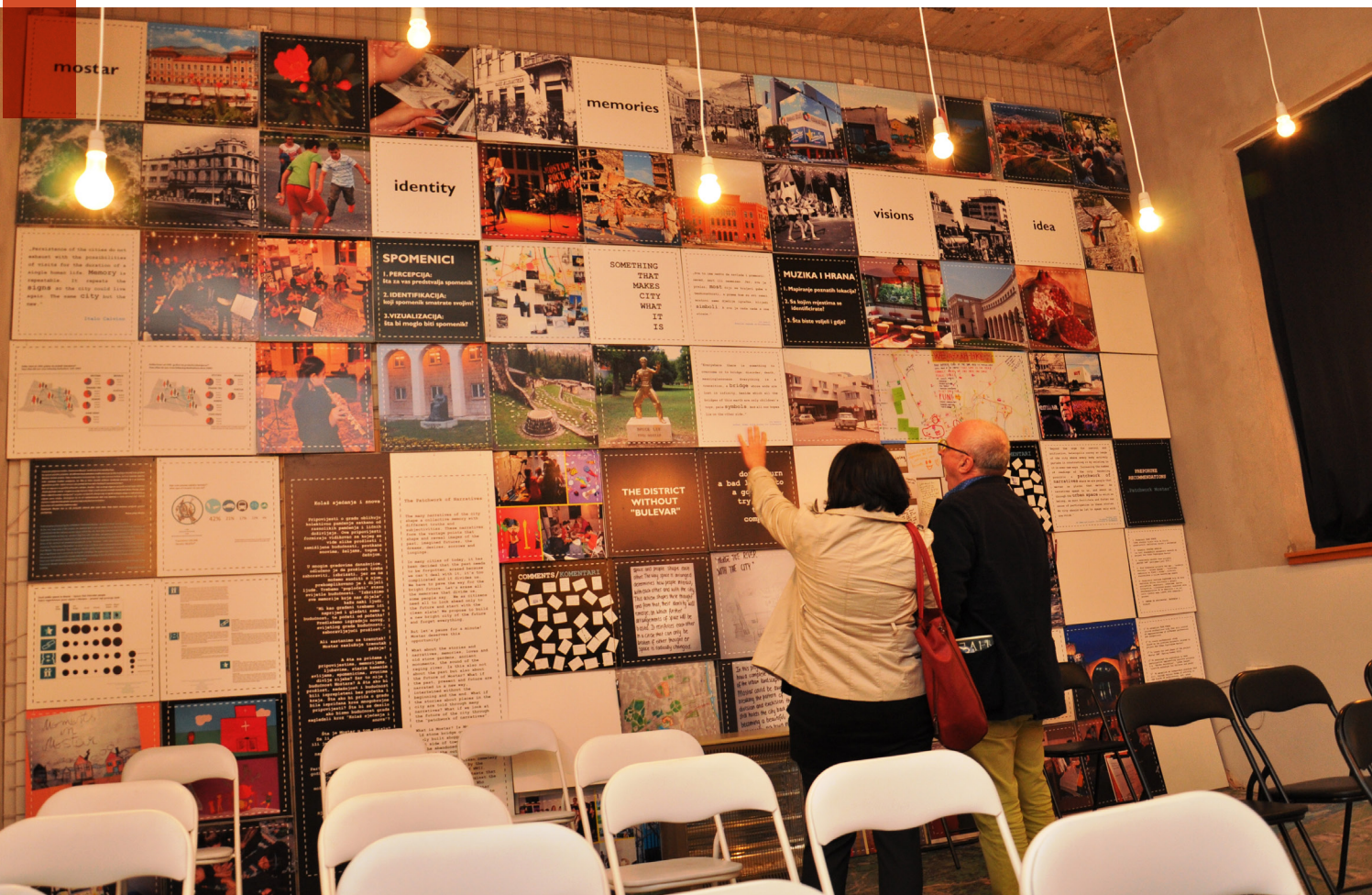
CENTAR ZA ARHITEKTURU, DIJALOG I UMJETNOST ADA

Centar ADA osnovan je u okviru LDA Mostar kao nezavisna platforma na kojoj građani i građanke mogu konzumirati grad kao kulturni izričaj kroz arhitekturu i umjetnost izvan teorije. Nastao je kao odgovor u vremenu nepostojanja lokalne vlasti u gradu Mostaru, a poslužio je kao instrument kroz koji se putem umjetnosti, kulture i arhitekture omogućava provedba procesa demokratizacije društva. Kroz projekte i aktivnosti Centra ADA, LDA Mostar je na domišljat i inventivan način educirala građanke/ke i relevantne aktere grada o važnosti učešća u donošenju odluka putem participativnih demokratskih procesa i mehanizama.

REALIZOVANI PROJEKTI

- [NUT - Nove urbane topologije - Mostar i Bejrut \(2013.-2015.\)](#)
- [Mostar LAB \(2015.\)](#)
- [Urbana Sinapsa - Ljetna škola Mostar 2015 \(2015.\)](#)
- [Building Blocks \(2015. - 2016.\)](#)
- [Income \(2017.-2019.\)](#)
- [Dani Orisa Mostar \(2019.\)](#)

LDA MOSTAR U NADZORNIM I SAVJETODAVNIM ULOGAMA

LDA Mostar je prepoznata kao pouzdan partner lokalnim vlastima i nevladinom sektoru, te je dala značajan doprinos izradi ključnih strateških dokumenata, uključujući:

- Strategiju razvoja Grada Mostara 2022.-2027.
- Akcioni plan društvene kohezije za Grad Mostar 2024.-2025.
- Gender akcioni plan za Grad Mostar 2023.-2027.
- Strategiju održivog razvoja turizma "Područje Starog grada oko Starog mosta u Mostaru" (2019.)
- Etički kodeks za organizacije civilnog društva u BiH (2017.)
- Strategiju razvoja Grada Mostara 2016.-2020.
- Strategiju komunikacije Grada Mostara 2016.-2020.
- Iniciranje potpisivanja Evropske povelje o ravnopravnosti spolova u Gradu Mostaru i izrada Plana provedbe Povelje i Gender akcionog plana za Grad Mostar 2013.-2015.
- Strategiju za mlade Grada Mostara 2012.-2016.
- Iniciranje „Dana otvorenih vrata“ odjela Grada Mostara odgovornog za mlade i nevladine organizacije

LDA Mostar je članica brojnih upravnih i savjetodavnih tijela, uključujući:

- Upravni odbor „Mreže za izgradnju mira“
- Upravni odbor „Fondacije „Anna Lindh“
- URBACT lokalnu radnu grupu (ULG) projekta „METACITY“ kojeg provode Grad Mostar i NVO „Garaža“ Mostar (2024.)
- Savjetodavni tim projekta „PRAGG“ (Proaktivni građani i građanke) (Helvetas) (2023.-2027.)
- HUB kulturnog nasljeđa za Jugoistočnu Evropu i Kavkaz „Europa Nostra“ (2024.)
- Nadzorni odbor Skupštine građana Grada Mostara u sklopu projekta Vijeća Evrope „Izgradnja demokratije u Gradu Mostaru“ (2021.-2024.)
- Komisiju za odabir projekata „ReLOaD“ (UNDP)
- Savjetodavna tijela za EU integracije, te je potpisnica Deklaracije civilnog društva o otvaranju pregovora o članstvu BiH u Evropskoj uniji
- Lokalne dijaloške platforme Grada Mostara iniciranu u okviru UNDP projekta MAKERS (2021.)
- Međusektorsku mrežu za zagovaranje u oblastima obrazovanja i zapošljavanja EU projekta „Opšta mobilizacija“ (2021.)
- Koaliciju „Supergrađanke-Supergrađani“ koju je inicirao OSCE (2018.-2019.)
- ICCB-a / Savjetodavno tijelo među zajednicama, zajedno sa predstavnicima lokalnih vlasti - osnovano „CSSP“ projektom za integrativno posredovanje iz Berlina (2013.)
- Komisiju za saradnju sa nevladinim organizacijama Gradskog vijeća Grada Mostara (2008.-2012.)
- Radnu grupu Grada Mostara u okviru USAID projekta „Pro-budućnost“

LDA Mostar je dala značajan doprinos brojnim procesima od šireg značaja za nevladin sektor i građane:

- savjetodavne i logističke usluge u svojstvu lokalnog strateškog partnera u pripremi BiH za predsjedavanje EU DANUBE programom (2024.-2025.)
- prepoznata kao jedna od najboljih nevladinih organizacija za provedbu projekata u okviru EU Erasmus+ programa (2024.)
- kontributor najboljih praksi učešća građana na „Be Part” platformi Vijeća Evrope
- doprinos konzultacijskim aktivnostima TACSO-a (Tehnička pomoć EU organizacijama civilnog

društva na Zapadnom Balkanu i Turskoj) (2021.-2024.)

- prepoznata kao najbolja nacionalna nevladina organizacija za provedbu projekata u okviru EU programa Evropa za građane (2020.)
- uzela učešće u kreiranju Sporazuma o saradnji potpisanog između Vijeća ministara BiH i nevladinih organizacija (2017.), čija je LDA Mostar potpisnica
- učešće u kreiranju Sporazuma između Grada Mostara i nevladinih organizacija koje djeluju na području grada Mostara (2012.), čija je LDA Mostar potpisnica

MREŽE

- [Evropska asocijacija za lokalnu demokratiju \(ALDA\)](#)
- [Balkanska mreža za lokalnu demokratiju \(BNLD\)](#)
- [Fondacija Anna Lindh \(ALF\)](#)
- [Mreža za izgradnju mira](#)
- [Mreža pograničnih gradova i otoka \(BTIN\)](#)

DONATORI

Evropska unija

- Instrument pretpristupne pomoći (IPA)
- Program Erasmus+
- Program „Građani/ke, jednakost, prava i vrijednosti” (CERV)
- Program „Razvoj, obrazovanje i podizanje svijesti” (DEAR)

Vijeće Evrope (CoE)

Vlada Ujedinjenog Kraljevstva

Ambasada Ujedinjenog Kraljevstva u Sarajevu

Ambasada Švedske u Sarajevu

Ambasada Njemačke u Sarajevu

Švicarska razvojna organizacija „Solidar Suisse”

Francuska razvojna agencija (AFD)

Američka agencija za međunarodni razvoj (USAID)

KONTAKT

+387 (0)36 333-830

+387 (0)36 333-831

Fra Ambre Miletića 30, 88000 Mostar, Bosna i
Hercegovina

E-mail: ldamostar@aldaintranet.org

www.ldamostar.org

